

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ט"י ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, כ"ו סיון תשס"ח **מסכת סוטה ל"ו-מ"ב** גליון מס' 475

- ◆ מדוע במקומות מסויימים הכהנים עולים לדוכן ברגלים בלבד?
- ◆ טבילה במקווה לפני ברכת כהנים
- ◆ ברכת כהנים בנוכחות גוי
- ◆ מדוע הכהנים נושאים את כפיהם בחזרת הש"ץ בלבד?
- ◆ מי תיקן תפילה בציבור?

השבוע בגליון

- ◆ המזיק על ידי עין הרע, חייב לשלם?
- ◆ כיצד כתב משה רבינו י"ג ספרי תורה ביום אחד?

- ◆ ההבדל בין כישוף לעין הרע
- ◆ לקרוא לילד "אלטר" כסגולה נגד עין הרע
- ◆ טלטול ספר תורה לבית הכלא
- ◆ הוצאת ספרי תורה לרחבת הכותל המערבי
- ◆ מכתביו של ה"שדי חמד"

דף לח/א כה תברכו - בנשיאות כפים

מדוע במקומות מסויימים הכהנים עולים לדוכן ברגלים בלבד?

סוגייתנו מאריכה בדיני מצוות ברכת כהנים שמקורה מן התורה, שנאמר (במדבר ו/כג): "כֹּהֵן תִּבְרָכְוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". למעשה, מצווים הכהנים לעלות לדוכן בכל יום, כפי שכתב הרמב"ם (בהקדמה להלכות תפילה וני"ט), שעל הכהנים לברך את ישראל "בכל יום". אולם, בספרי הפוסקים אנו מוצאים, כי לפני כשבע מאות שנה הנהיגו במקומות רבים שהכהנים לא יעלו לדוכן בכל יום, מטעמים שונים שיבוארו להלן.

מנהגי ישראל: כיום, ברוב ערי ארץ ישראל נושאים הכהנים את כפיהם **בכל יום** בתפילת שחרית, כדעת הרמב"ם וה"בית יוסף" (או"ח סוף סימן קכ"ח). אולם, בצפון הארץ ובחלק מערי הדרום אין הכהנים נושאים את כפיהם, אלא בתפילת מוסף של **שבת ויום טוב**. לעומת זאת, בקהילות ישראל בגולה, מנהג האשכנזים לקיים מצוות ברכת כהנים בתפילת מוסף של **ימים טובים** בלבד. כמו כן, היו שנהגו לשאת את כפיהם בכל עת **שקראו בתורה**, לעומתם היו שנשאו את כפיהם **פעם בחודש** (עיי' בספר "נשיאת כפיים" פרק ב').

טבילה במקווה לפני ברכת כהנים: רבות דנו הפוסקים לבאר, מדוע גדולי הדורות ביטלו מצוות עשה דאורייתא. המהר"ל (ש"ת החדשות סימן כ"א) מבאר בטעם מעניין את שיטתם של הנושאים כפיהם ברגלים בלבד, שבתקופתם נהגו הכהנים לטבול במקווה לפני עלייתם לדוכן, וכשראו חכמי ישראל שהדבר קשה עליהם, במיוחד בימות החורף והגשמים, תקנו שישאו את כפיהם ברגלים בלבד בהם ממילא חייבים בטבילה, כדי לטהר עצמם לקראת הרגל (ראש השנה טז/ב). על טעם זה מעיר ה"בית יוסף" (שם), כי מאחר שלא מצינו מקור לכך שעל הכהנים לטבול לפני עלייתם לדוכן, אין בו די כדי לבטל מצוות עשה מן התורה.

קיום מצווה מתוך שמחה: גם הרמ"א (שם סעיף מ"ד) מביא טעם, שבמידת-מה מלמדנו על הדרגה בה צריך האדם להיות בשעה שמקיים מצוות. לדבריו, בכל ימות השנה, ואף בשבתות, טרודים בני האדם בהרהורים על מחייתם ומאחר שהמברך צריך להיות שמח וטוב לב, על כן, עולים הכהנים לדוכן בימים טובים בלבד שבהם מצווה לשמוח. הרמ"א מוסיף ואומר, כי כדי שהברכה תינתן בשמחה מרובה, תקנו שהכהנים יעלו לדוכן בתפילת מוסף המסיימת את התפילה והאנשים ששים ועולצים בשעה זו לקראת סעודת החג.

דבר העורך

בית הבראה

בתקופה בה המודעות בעיתונים מפתות, מדרבנות, נוגשות, מציקות, ואפילו כמעט כופות, לצאת מדירת קבע לנופש ארעי, ולהפוך את הבית - ארעי, ואת הנופש - קבע, משל זוהי חובתו של אדם בעולמו, ולשם כך טרח מיום לידתו - ראוי להתבונן במעשה הבא.

מעשה ביהודי שלקה בליבו, וילך לדרוש ברופאים. בדקו הלה ומצאו כי חולה הלב שלפניהם עמל בתורה בעיון רב שעות ארוכות; על שכמו נטל אחזקת כולל בראשו הוא עומד; מידי יום הוא מוסר שני שיעורים בדף היומי ומתאמץ בכל מאודו כדי לרבץ תורה; לעניים ונדכאים הנקרים בדרכו הוא מושיט יד תומכת ומתלווה אליהם עד השלמת מחסורם; ועוד כהנה וכהנה - ויפסקו הרופאים את דברם: מנוחה, מוחלטת. שבועיים ימים לא יעשה מאומה מכל אלה, למען יאריך ימים על האדמה.

חזקה עליו מצוות הרופאים וינדוד נתניתה, לבית הבראה שעל חוף הים.

באותם ימים שהה בבית הנופש אחד מקרוביו, צעיר לימים שבא בברית הנישואין חודשים אחדים לפני כן. מיד כשפגש בצעיר שילב זרועו בזרועו ו...רגליו מוליכות אותו לבית המדרש. היה זה לאחר ארוחת הבוקר, ספר הצעיר. ישבנו ולמדנו בעיון עד ארוחת הצהריים. לאחר ארוחת הצהריים... שוב, עד ארוחת הערב, ו...שוב, עד... אמרתי לו: דוד יקר! הרי הרופאים ציוו עליך מנוחה, האם כך נחיים?

הוא השיב לי על אתר: היודע אתה מה זה מזכיר לך? מעשה בדג שלקה בלבנו. אמרו הרופאים: אין לו תרופה אלא מנוחה, והואיל ובמים אין לו מנוח והוא נע ונד, הבה נוציאנו היבשה...

עילוי נשמת

הר"ר **משה אריה אינהורן** ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע ט' בסיון תשס"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **משה הגר** ז"ל
ב"ר יוסף דוד ז"ל נלב"ע כ"ז בסיון תשמ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידינו האחים
הר"ר **מרדכי הגר** ומשפ' שיחיו - ניו יורק
הר"ר **דוד הגר** ומשפ' שיחיו - לוס אנג'לס

עילוי נשמת

הר"ר **חיים שלמה לשם** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ד בסיון תשנ"ד
הר"ר **מרדכי לשם** ז"ל
ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע א' בתמוז תשי"ד
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידינו
הר"ר **מאיר לשם** ומשפ' שיחיו - ת"א

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת
מרת **רבקה גרטלר** ע"ה ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע י' בסיון תשס"ח **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

ברכת כהנים בנוכחות גוי: מקור לאלה שהנהיגו לעלות לדוכן בכל שבת, אנו מוצאים בדברי המהר"ל (שם) האומר, כי בימות החול היו נכרים מצויים בבית הכנסת, ומאחר שיש לברך בנוכחות יהודים בלבד, שנאמר "כה תברכו את בני ישראל", והגויים בנוכחות מונעים את שפע הברכה (עיין נשיאת כפים" שם), התפשט המנהג לעלות לדוכן בשבת ולא בימות החול.

שריפה בבית המדרש: בני דורו של הגאון מוילנא זצ"ל העידו (מובא ב"מנחת יצחק" חלק ח' סימן א), כי הוא הצטער ביותר על כך שאין הכהנים נושאים את כפיהם בכל יום, ואמר, כי אם היה יכול לשנות מנהג זה, היה מתבטל מתורתו ומתפילתו והולך מעיר לעיר כדי לשכנעם לעשות כן. ואמנם, תלמידו, הגאון רבי חיים מוולאזין סיפר, כי פעם אחת החליט הגאון מוילנא, כי בבית מדרשו יעלו הכהנים לדוכן בכל יום, אלא שבאותו יום טפלו עליו עלילה והכניסוהו לבית הסוהר, והגאון ראה בכך את וסימן מן השמים שלא לשנות את מנהג הראשונים. רבי חיים מוולאזין עצמו ניסה גם הוא להנהיג כן, וחזר בו מדעתו, לאחר ששריפה כילתה את בית מדרשו.

דף לח/ב כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה

מדוע הכהנים נושאים את כפיהם בחזרת הש"ץ בלבד?

הגמרא בסוגייתנו מבארת, שעוד בטרם מסיים החזן את ברכת "רצה ה' אלוקינו", צריכים הכהנים לעקור את רגליהם ממקומם לקראת עלייתם לדוכן. טעם הדבר הוא משום שברכת "רצה", בה אנו אומרים "והשב את העבודה לדביר ביתך", מתייחסת לעבודת הקרבנות, וגם אהרן הכהן בירך את בני ישראל בברכת כהנים לאחר שהקריב קרבנות ציבור, כנאמר (ויקרא ט/כב) "וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיִּגַּד מַעֲשֵׂת הַחֲטָאתָ".

מצוות הכהנים לברך את העם אינה תלויה בקיומו של בית המקדש, או במקום מסוים, אלא היא נוהגת בכל הדורות, כפי שנאמר (דברים יח/): "וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה". אלא שנחלקו אחרונים, אם מנהג הכהנים לשאת את כפיהם בחזרת הש"ץ בלבד הוא מדאורייתא או שמא הוא מתקנת חכמים.

ה"חתם סופר" (שו"ת אורח סימן כ"ב) מביא את דברי בעלי התוספות בסוגייתנו (לח/א ד"ה "וכתיב"), הקובעים, כי בסיום כל עבודת ציבור במקדש נשאו הכהנים את כפיהם [ולא לאחר הקרבת קרבן התמיד בלבד]. ומוכיח מכך, שנשיאת הכפיים סמוכה על שולחנה של **עבודת הציבור**, שקיומה מעורר את חיוב הכהנים לשאת את כפיהם. ועל כן, מדין תורה אין הכהנים יכולים לשאת את כפיהם כי אם בחזרת הש"ץ, הנחשבת כעבודת ציבור.

מי תיקן תפילה בציבור? על דבריו הקשו האחרונים קושיה מעניינת. לדעת רוב הפוסקים חובת התפילה בציבור תוקנה על ידי חכמים ואינה מדאורייתא, כיצד, איפוא, יתכן להסמיק את מצוות ברכת כהנים שהיא מדאורייתא, לחזרת הש"ץ שנתקנה על ידי חכמים? ואכן, ה"משנה ברורה" (ביאור הלכה" סימן קכ"ח סעיף א') חולק וסובר, שמנהג הכהנים לשאת את כפיהם בחזרת הש"ץ בלבד אינו מדאורייתא, ומן התורה אין צורך להסמיק מצווה זו דווקא לעבודת ציבור, וחכמים הם שתקנו זאת כדי לעורר את רחמי הקב"ה שיקבל את תפילת עמו ישראל ברחמים (מהר"ם חביב, הובא בשו"ת "גינת ורדים" סי' מ"ג). [על קושיית ה"משנה ברורה" תירץ הגר"ח מברסק זצ"ל באופן נפלא, באמרו, שאף על פי שחובת התפילה בציבור היא מדרבנן, אך המתפלל מקיים מצווה מדאורייתא - "לעבדו בכל לבבכם"].

שאלתם של עולים ממצרים: למחלוקת הפוסקים, אם ברכת הכהנים תלויה בעבודת ציבור, יש השלכות הלכתיות מעניינות, כגון, לגבי השאלה ששלחו אנשי מצרים אל בעל ה"גינת ורדים" (אורח כלל א' סימן י"ב, י"ג). ישראל עם קדושים נהגו מאז ומעולם לחונן את שריד בית מקדשנו בחגים ובימים טובים. כך גם נהגו יהודים רבים ממצרים, שהגיעו אל הכותל המערבי להתפלל לידו גם ביום טוב שני של גלויות. אותם עולי רגל הסתפקו, אם כאשר הם עומדים בתפילת מוסף של יום טוב שני של גלויות ואין ביניהם כהן, יכולים הם לבקש מכהן הגר בארץ ישראל שיעלה לדוכן, אף שלגביו אין ליום זה כל קדושה אלא הוא יום חול רגיל.

שאלה זו תלויה במחלוקת הפוסקים הנזכרת, שכן, אם ברכת הכהנים נאמרת בזמן **עבודת ציבור** בלבד, הכהן אינו רשאי לעלות לדוכן, שהרי לגביו אין תפילתם נחשבת כעבודת ציבור. אולם, אם תקנו ברכת כהנים בתפילה כדי שהקב"ה יקבל את תפילת עמו ישראל ברחמים, אין כל מניעה שהכהן יברכם.

דף לח/ב צרי העין

המזיק על ידי עין הרע, חייב לשלם?

סוגייתנו מרחיבה בגינוי אלה שעונים צרה בשל אחרים, ומסמיכה עליהם את הפסוק (משלי כב/ט) "טוב עֵין הַיָּהוּא לְבָרְכָהּ מִמֶּנּוּ לְמַדִּים כִּי אֵין לְכַבֵּד בְּרַכְהָ אָדָם שֶׁעֵינוֹ צָרָה. צַר־עֵין גּוֹרְמִים לְנֹזְקִים רַבִּים בְּקִנְיָתָם וְאֵף מְבִיאִים בְּכַךְ לְיַדֵּי הַטֹּלֵת עֵין הָרַע עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַחֶפֶץ בּוֹ הֵם מְבִיטִים. בדברי חז"ל אנו מוצאים לא אחת, שהתייחסו לעין הרע ולדרכי ההתגוננות מפניה, כגון, הגמרא (בבא בתרא ב/ב) האומרת, שאדם יכול לכפות את שותפו לחצר להקים בה גדר, כדי שלא תזיק עין הרע את גינתו (רש"י שם ד"ה "אסור לאדם").

לאחר תשובה זו נתקנו המילים מפי. בלא תורה - חייו לא נחשבו בעיניו, וכך זכיתי ללמוד עם הגה"צ רבי שמואל קובלסקי זצ"ל יום אחר יום, עד שתמו ימי הנופש...

★ ★ ★

לפני חמש עשרה שנים הלך לעולמו הגה"צ רבי שמואל צבי קובלסקי זצ"ל, אשר שימש במשך שנים רבות כרב ביהמ"ד וראש הכולל סוכטשוב בבני ברק, אך פעלו ומפעלו הגדול לתורה בבית המדרש דחסידי סוכטשוב בבני ברק וכל הנלווה אליו, מוסיף לפכות ולהתרבות כמעין מים חיים. גם הזכרונות מן האיש הגדול אינם פסים, כדרך העולם. הדמות המופלאה מוסיפה לחיות בלבבות רבים, הן אלה שהכירוהו בחייו והן אלה שהתודעו לדמותו לאחר פטירתו.

★ ★ ★

אם כך בתקופת נופש להבראת לבו החלוש, נקל לשער את הנהגתו בימים כתיקונם. רעיינו הרבנית תבלחט"א מספרת, כי מיד לאחר נישואיהם הקדיש את החדר השלישי בביתו ללימוד רצוף. עד מהרה התעטרו הקירות בספרים והוא היה מסתגר בחדרו שעות ארוכות, רצופות, בעומק העיון.

לאחר פטירתו הגיעו שכנים לנחם והעידו כי במשך שנים ארוכות כמעט לא ראו את האור בחדר לימודו ככה... כשהעיר כבר נמה את שנתה וגם הם עלו על יצועיהם - האור עדיין דלק. גם כאשר השכימו קום - האור כבר דלק...

חלפו שנים, לבו כמעט פסק מפעום פעמים אחדות, חולשה ותישיות היו מנת חלקו, והגיע יום הכיפורים האחרון לחייו. בתקפו של הצום, לקראת תפילת נעילה, החל לצעוד מבית מדרשו במערב העיר לבית מדרשו של האדמו"ר מנדבורנה שליט"א - מהלך של כמחצית השעה לאדם בריא. ולאדם חולה... סוף סוף הגיע, ובדיוק היתה הפסקה קלה לפני תפילת נעילה. אך הציב רגלו על מפתן בית המדרש רמז לבחור חמד שיקרב אליו עם גמרות, והתיישב עמו להגות בלימוד!

התמדנו המופלאה לא עצמה את עיניו מראות בצרכי הזולת. רבים ומופלאים הם המעשים המסופרים על אודותיו. נציין את אחד מהבולטים שבהם.

בתקופת ה"שבעה" הגיע לנחם יהודי, ונפשו סערה עליו. קם וישב, עמד ושוב ישב, עד שסיפר כי בעודו לומד בישיבה התערער מצבו הנפשי עד שנוקק לטיפול בבית מרפא. קולו רעד בשעה שלחש: "צבי היה היחיד שבא לבקר אותי היחיד! הוא בא ו...אמר לי שאני בסדר. אני... בסדר. עשיתי בפניו מעשה שטות ועדיין לא הסכים לקבלני כשוטה, אלא נזף בי בכפוף העושה מעשה שטות. הוא רצה שאהיה כמו כולם. בזכותו יצאתי משם, משתדל להיות כמו כולם..."

★ ★ ★

המעשים המופלאים הללו עובדו מתוך הספר הנפלא "אנא עבדא". יתר דברי ימיו הלא המה כתובים בספר מיוחד זה הארוג מעשה אומן ומתאר מסכת חיים מופלאה של אדם מופלא.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. תזכורת: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-6793 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף לה/א ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם **הטענה על המרגלים**

ביאר הרבי מקוצק:

הטענה על המרגלים היתה: התינה שהייתם בעיניכם כחגבים, אולם מדוע אתם מתייחסים לכך שהייתם **בעיניהם** כחגבים? מה אכפת לכם! מה מפריע לכם כיצד הם ראו אתכם?...

דף לו/א אלא שגרם החטא

רק מה שיצא מפי ה'

והלא אמרו חז"ל שכל מה שיצא מפי הקב"ה לטובה מתקיים (שבת נה/א)? **יישב** בעל "עין אליהו": דייקו חז"ל וכתבו "מפי הקב"ה", רק דברים שהובטחו בדיבור וכתובים בתורה במפורש ולא אלו הנלמדים בהיקש או בדרשה אחרת מהאמור בתורה (לקוטי בתר לקוטי).

דף לו/ב אשתבע לי דלא מגלית

גנותו של פרעה

תמה המהרש"א (בשם הרא"ם): כיון שנשבע שלא יגלה שהוא יודע לשון הקודש, איך דיבר עם אחיו בשפה זו?

יישב בעל "עין אליהו":

לא היתה השבועה על כך שאין פרעה יודע לשון הקודש, אלא על כך שניסה יוסף ללמדו ולא הצליח ללמדו...

אכן, גנאי גדול הוא למלך שהוא 'תלמיד עצלן'...

דף מא/ב מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך

המקור שאין כבוד מלך מחול

כיצד נלמד זאת מהפסוק?

מבאר "דברי שאול": 'שום תשים' משמעות שימות הרבה. **כיצד** יתכן לשים שימות רבות למלך? אין זאת אלא מפני שאפילו מחל על כבודו הושם כביכול למלך מחדש ושוב יש לשמוע אליו, וכך עד אין סוף.

דף מא/ב מותר להחניף לרשעים בעולם הזה

מאהבה"

רבי יחזקאל משינובה כתב פעם מכתב לאדם שאינו שומר תורה ומצוות, וחתם "הדורש שלומו מאהבה". לתמיחה אנשיו הסביר: 'מאהבה' ראשי תיבות - 'מחניפין את הרשעים בעולם הזה'... ("אמרי צדיקים").

דף מב/ב ויגש הפלשתי השכם והערב... כדי לבטלן מקריאת שמע שחרית וערבית

קריאת "שמע ישראל" בברית

בזוהר הקודש (חלק ג' ע"ב/ב) נאמר שנגזר זאת לקח דוד המלך ע"ה חמש אבנים שהן נגד חמש המילים בפסוק שמע ישראל.

במדרש נאמר שזכה הברזל שעושים ממנו סכין למילה לפי שכשידה דוד אבנים בקסדת הברזל של גלית התרכך הברזל לפני האבנים שבקעוהו.

בעת ברית המילה, כאשר נזכרים באותו נס, קוראים שמע ישראל... ("אמירה יפה", קצ"ח).

יברכך ה' וישמרך-נגד עין הרע: מדרש תנחומא (פרשת נשא סימן י"ז) אף אומר, שכאשר בני ישראל שיימו את בניית המשכן, הקב"ה ציווה את אהרן לברך את עם ישראל בברכת כהנים, כדי שלא תשלוט בהם עין רעה. ואמנם, הגמרא (בבא מציעא קז/ב, רש"י ד"ה "עבד") מספרת, שרב ידע ללחוש על הקברות ולהבין את הסיבה שבעטיה נפטרו הנקברים, ואמר, כי 99% מהם מתו טרם זמנם משום עין הרע שהוטלה בהם. מטעם זה, גם אין להעלות לתורה שני אחים, או אב ובנו, בזה אחר זה, כדי שלא תשלוט בהם עין רעה ("שולחן ערוך" או"ח סימן קמ"א סעיף ו').

מזיק על ידי עין הרע או סגולה: האחרונים דנים, אם אדם שהזיק את חברו על ידי עין הרע או על ידי סגולה, חייב לשלם לו על הנזק שגרם, או שמא, מאחר שההזיק לא בוצע במעשה כי אם על ידי מחשבה, אין לייחסו אליו.

כיצד כתב משה רבינו י"ג ספרי תורה ביום אחד? היו שסברו, שהמזיק על ידי עין הרע פטור מתשלום, זאת, על פי דברי החיד"א המתייחס לדעות הסוברות (עין רא"ש פסחים פרק ערבי פסחים סימן י"ג), שמשו רבינו ע"ה כתב י"ג ספרי תורה בשבת, ומבאר, שמשו עשה זאת על ידי אמירת "שם" ולא בפועל, ובכך לא עבר על מלאכת שבת. הרי לנו, שפעולה שאינה טבעית אינה מיוחסת אל האדם. כמו כן ניתן להוכיח מהגמרא (סנהדרין קא/א), המתירה לרתק נחשים ועקרבים למקומם בשבת על ידי "לחש". גם מגמרא זו מוכח, כי פעולות מסוג זה אינן מיוחסות אל האדם, שאם לא כן, היה הלוחש עובר על איסור צידה ("שולחן ערוך" או"ח סימן שכ"ח סעיף מ"ה ו"משנה ברורה" שם).

בעל ה"קהילות יעקב" (בבא קמא סימן מ"ה) דחה ראיות אלו, משום שיש לחלק בין שיוך פעולה לאדם שעשה אותה, לבין מלאכת שבת. שכן, בשבת נצטווינו שלא לעשות "מלאכת מחשבת" בלבד, ואילו מלאכות הנעשות כלאחר יד נאסרו מדרבנן אך לא מן התורה, ועל כן מותר לעשות דברים אלה בשבת למניעת סכנה. אולם, אין ללמוד מכך שפעולות מסוג זה אינן מתייחסות אל האדם, ועל כן לכאורה המזיק את חברו על ידי עין הרע חייב לשלם על כך.

ההבדל בין כישוף לעין הרע: אמנם, בסוף דבריו כותב בעל "קהילות יעקב", כי למעשה המזיק על ידי עין הרע פטור מתשלום, משום שאין כל אפשרות להוכיח באופן וודאי שאכן הוא זה שהזיק, שהרי פעמים רבות עין הרע אינה מזיקה. שונה מכך יהיה דינו של המזיק את חברו על ידי כישוף, או על ידי אמירת "שם", שכן, במקרה זה מוכח לעין כל שעל ידי הכישוף נגרם הנזק.

לקרוא לילד "אלטר" כסגולה נגד עין הרע: לסיום, מעניין לציין עצה שקיבלו הורים שבניהם מתו בינקותם, שכאשר יולד להם בן, יקראוהו בשם "אלטר" [זקן או יסן באידיש] וכך לא תשלוט בו עין הרע שהרי הוא כבר ותיק וזקן... (שו"ת "בית שלמה" אהע"ז סימן ק"ג, שו"ת "דברי חיים" חלק ב' אהע"ז סימן קל"ד). [מן הראוי לציין את העולה מדברי החזו"א, (בבא בתרא יד/א) כי היזק עין הרע יכול להגרם גם על ידי מי שאינו צר עין. לעומת זאת, בספר "מכתב מאליהו" ביאר שעין הרע באה מאדם צר עין].

דף לט/ב אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור

טלטול ספר תורה לבית הכלא

הגמרא בסוגייתנו אומרת, כי "אין שליח ציבור רשאי להפשיט את התיבה בציבור מפני כבוד הציבור". ומבאר רש"י (ד"ה "להפשיט"), שבזמנם נהגו לאכסן את ספרי התורה בבית שמור, ובכל עת שרצו לקרוא בתורה הביאו את ספר התורה אל בית הכנסת, עיטרו בבגדים נאים את תיבת ספר התורה, ולאחר מכן השיבוהו למקומו. עם סיום הקריאה אין להפשיט את הספר מבגדיו הנאים לפני שמשיבים אותו למקומו, מפני טורח הציבור הצריך להמתין עד ששיבו את הספר למקומו, אלא ישיבוהו למקומו ושם יפשוטו את הבגדים.

כבוד ספר התורה: כבוד רב יש לנהוג בספר התורה, ומשום כך אסור לטלטלו ממקום למקום כדי לקרוא בו, כדברי הפסוק (דברים יג/ה) **"אֲחֲרַי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ"**, ממנו למדים, כי אין זה לכבוד התורה שיטלטלה אל לומדיה, אלא כל הרוצה את התורה יבוא אליה (ירושלמי יומא פרק ז' הלכה א'). ואכן, ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן קל"ה סעיף י"ד) פוסק, כי אין להביא ספר תורה לאדם הכלוא בבית סוהר, גם אם הוא זקוק לו לצורך קריאת התורה בראש השנה וביום הכיפורים, כדי שלא יגרם ביזיון לספר התורה [אלא אם כן הביאו אליו את הספר יום או יומים לפני קריאת התורה, רמ"א, שם]. ואמנם, ה"משנה ברורה" (סק"מ"ד) מביא, שיש מהראשונים הסוברים שמאחר והאסירים אנוסים, אין איסור לטלטל עבורם ספר תורה, ועל כן לצורך קריאת "פרשת זכור" שהיא מדאורייתא, ודאי שיש להקל בכך.

היו שרצו להוכיח מרש"י בסוגייתנו, הכותב שבתקופת התלמוד טלטלו את ספר התורה מן הבית בו היה שמור אל בית הכנסת, כי אין כל איסור בדבר. אולם, בשו"ת "הר צבי" (חלק א' סימן ע"א) דחה את ראייתם, על פי דברי ה"ביאור הלכה" (שם, סעיף י"ד ד"ה "אין מביאין") האומר, כי כאשר עשרה יהודים כלואים בבית הכלא מותר לטלטל עבורם ספר תורה ואין בכך משום ביזיון, משום שיש הבדל מהותי בין יחיד לרבים, שכן, חובת הקריאה נוצרת על ידי התכנסות הציבור, ועל כן מותר לטלטל ספר תורה עבור עשרה יהודים הכלואים יחד, שהרי נתחייבו כבר בקריאת התורה. אולם,

כאשר יהודי בודד כלוא בבית סוהר, מאחר ואינו יכול לצאת לבית המדרש, כעת, אין מוטלת עליו החובה לקרוא בתורה, ואף על פי שתשעה יהודים יכולים להכנס לבית הסוהר ולהצטרף אליו למניין, אין לטלטל לשם כך ספר תורה, שהרי עדיין לא נתחייב לקרוא בו.

על פי זה מבאר הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל, כי בתקופת התלמוד הניחו את ספרי התורה בבית אחר, כדי לשמור עליהם, ומאחר שבאותם בתים לא היה מקום לכל הקהל שרצה לשמוע את קריאת התורה, טלטלו את ספר התורה אל בית הכנסת, כפי שמותר לטלטל ספר תורה למניין אסירים כלואים.

כמה אנשים צריכים ללוות את ספר התורה? מהפסוק המוזכר בסוגייתנו, "אחרי ה' אלקיכם תלכו", גם למדו הפוסקים (הר"ם ריקאנטי סימן מ"ג) כי כאשר יש צורך לטלטל את ספר התורה, על עשרה אנשים ללוותו ולכבדו. וכן משמע מדברי ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן קמ"ט סעיף א'), הכותב: "צריכין להתעכב עד שיצא ספר התורה וילכו אחריו למקום שמצניעים אותו שם".

טלטול ספרי תורה ב"שטיבלאך": נידון מעניין ישנו לגבי בתי כנסת בעלי חדרי תפילה רבים, שיש לדעת האם כל חדר נחשב כבית בפני עצמו, ואם כן אין לטלטל ספר תורה מחדר אחד למשנהו אלא המתפללים לעבור אל החדר בו נמצא הספר תורה (הגר"א מע"ד הלכות קריאת התורה אות א'), או שמא בית הכנסת על כל חדריו בית אחד הוא, שהרי קורת גג אחת לכל החדרים ("אשל אברהם" קל"ה).

הוצאת ספרי תורה לרחבת הכותל המערבי: נידון זה אקטואלי מאד לגבי המתפללים בכותל המערבי, הרוצים להביא ספר תורה מחלקו המקורה (הנמצא בצידי הצפוני של הכותל) אל הרחבה. ואמנם, כתבו הפוסקים (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סימן ט"ז), כי מן הראוי להקדים ולהביא את הספר לפני התפילה בליווי עשרה מתפללים [כדברי הרקנאטי הנזכרים].

טלטול ספר תורה לכבוד תלמיד חכם: מדברי הרמ"א (שם) אנו למדים, כי לומדי התורה קשורים אליה בקשר בל ינתק, ועל כן כתב, כי אם האדם הכלוא בבית הסוהר הוא גדול בתורה, מותר לטלטל את ספר התורה עבורו ואין בכך כל בזיון, אלא אדרבה, כבוד הוא לספר התורה.

הוצאת ספרי התורה הישנים בחגיגת הכנסת ספר תורה: מטעם זה גם כתבו הפוסקים (ברכת יוסף או"ח סימן קל"ה ס"ק י"ג), כי מותר להוציא ספר תורה לרחובה של עיר לכבודה של תורה, כפי שנהגו באיזמיר שבתורכיה, שבשמחת תורה הוציאו את ספרי התורה ורקדו איתם בכל עוז ברחוב העיר, וכפי שאנו נוהגים בעת הכנסת ספר תורה, שמוציאים את ספרי התורה הישנים לכבוד המאורע, שהרי פעולות אלו נעשות לכבוד התורה, ואין נחשבות כבזיון.

דף מא/ב שהחניפו לו לאגריפס

מכתביו של ה"שדי חמד"

הגמרא בסוגייתנו עומדת על החומרה הרבה שבאיסור החנופה ואומרת, כי משעה שהחניפו חכמים למלך אגריפס שמלך שלא כדון, "נתחייבו שונאי ישראל כלייה". המקור לאיסור חנופה הוא מדברי הפסוק (במדבר לה/ג) "וְלֹא תִחַנְּפוּ אֶת הָאֲרֶזֶץ" (ספרי פיסקא קס"א), העוסק בחנופה לרשעים (רמב"ן שם). אמנם, כתבו הראשונים ("ראשית חכמה" שער הקדושה פרק י"ב, "ארחות חיים" להרא"ש אות ק"ג) כי מלבד האיסור להחניף לאדם רשע, אסור גם להרבות בשבחיו של אדם כשר אם אינו ראוי להם, זאת, כאשר מטרת המשבח היא שהמוחנף יחזיק לו טובה. אולם, אם מטרתו להיטיב עם רעהו, ודאי שאינו עובר על איסור, ואדרבה מצווה לעשות כן.

חנופתם של שמישי בגדד: מקרה חנופה מעניין עולה משו"ת "רב פעלים" (חלק ד' או"ח סימן ד') בקבלו מרה כנגד חלק משמשי בתי הכנסיות שנהגו להחניף לעשירי הקהילה בכך שקיבלום בקול רעש גדול ביום שעשו ברית לבניהם והכריזו שאין לומר תחנון, גם אם הברית נערכה במקום אחר.

הפלגה בתוארי כבוד: גדולי ישראל נזהרו ביותר שלא להכשל במידת החנופה, כפי שניתן ללמוד מדברי ה"שדי חמד" (חלק ג' מערכת ח' כלל ק"מ) המספר, שעל מנת שלא להכשל בחנופה, החליט שלא להעניק תואר כבוד לאנשים אליהם הוא שולח מכתבים. את נהגו זה הוא שינה כאשר נוכח שאנשים רבים נפגעו מכך, וסברו שהוא מזלזל במעמדם. הדברים הגיעו לידי כך שכאשר הדפיסו את תשובותיו, ניתנה הוראה לבעלי הדפוס להוסיף תארים לפני שמותיהם של רבנים מכובדים, ועל כן החליט כי מעתה ואילך יעניק לכל נמעניו את התואר "הרב הגאון", כדי שלא להכלים חלילה אנשים נשואי פנים.

אך גם עתה לא בא ה"שדי חמד" אל המנוחה, מאחר שנודע לו, כי אנשים שאינם ראויים לתואר נכבד זה, סובבו בחוצות עם מכתבו והתגאו בתארים שכתב עליהם גדול הדור, ועל ידי כך התחלל שם שמים, החליט ה"שדי חמד" כי יש לכבד כל אדם בתואר שבו נוהגים לכתובו, ואף אם יש בכך הפרזה ממידת האמת, שהרי אין איסור חנופה אלא לרשעים ואילו האיסור להחניף לאדם כשר אינו אלא מידה מגונה הנדחקת מפני חשש העלבה ופגיעה באנשים.

מעניין לציין את דברי ה"ראשית חכמה", כי ראוי לאדם לשבח את אשתו אף במה שאין בה, כדי להרבות בשלום בית, ואין בזה משום חשש לאיסור חנופה.

מזכרת יהודית לכל אירוע

ספר
מאורות
השבת

בהתאמה אישית
לאירוע שלכם

לפרטים והזמנות
1700-500-151

לעילוי נשמת
מרת **רבקה אקשטיין** ע"ה
ב"ר שמעון ז"ל
נלב"ע א' דר"ח תמוז תשנ"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה
הר"ר **דוד אקשטיין** ה"ו - אנטוורפן

נתרם בעילום שם
לעילוי נשמת זכר יקירם
נלב"ע ל' בסיון תנצב"ה

לעילוי נשמת
הר"ר **אברהם יעקב פרידמן** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ה בסיון תשנ"ד
גבאי בית המדרש סוכטשוב
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1700-500-151